

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esityksen mukaiset muutokset ovat pääosin oikeansuuntaisia ja tukevat lastensuojelun rakenteiden selkeyttämistä sekä palvelujen kehittämistä. Kokonaisuudistus jää kuitenkin osin keskeneräiseksi, eikä sääntely kaikilta osin muodosta riittävän selkeää ja johdonmukaista kokonaisuutta.

Lisäksi osa pykälistä jää edelleen tulkinnanvaraisiksi, mikä voi vaikeuttaa yhtenäisten toimintakäytäntöjen muodostumista ja heikentää uudistuksen käytännön toimeenpanoa. Sääntely ei kaikilta osin riittävästi tue tarvittavia toimintatapojen muutoksia, vaan riskinä on, että toimintaa ohjaa edelleen nykyinen käytäntö, mikä voi johtaa asiakkaiden tarpeettomaan siirtymiseen palvelusta toiseen.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esitetyt pykälät vievät oikeaan suuntaan ja tukevat asetettujen tavoitteiden saavuttamista, mutta eivät vielä riittävästi korjaa rakenteita.

Esitys selkeyttää sääntelyä, vahvistaa varhaista tukea ja perustason palveluja sekä parantaa lapsen oikeuksien toteutumista. Sääntely ei kuitenkaan kaikilta osin riittävästi tue tarvittavia toimintatapamuutoksia.

Tämän seurauksena on riskinä, että käytännön toiminta jää nojaamaan nykyisiin toimintamalleihin ja asiakkaiden tarpeeton siirtyminen palvelusta toiseen jatkuu. Näin ollen tavoitteiden saavuttaminen voi jäädä osittaiseksi, rakenteellinen uudistus keskeneräiseksi ja kustannusten hillitseminen toteutumatta.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmän ehdottama laaja uudistaminen (ks. HE-luonnoksen kohta 5.1.1.)

Perustelut tiiviisti

Sosiaalihuollon palvelu-uudistustyöryhmän ehdottama laaja uudistus on tarkoituksenmukaisin vaihtoehto, koska se selkeyttäisi sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa rakenteellisesti. Nyt esitetty ratkaisu pyrkii parantamaan rajapintaa, mutta jättää sen edelleen tulkinnanvaraiseksi, jolloin riski asiakkaiden siirtymisestä ja ”pallottelusta” palvelutasojen välillä säilyy. Laajempi uudistus loisi selkeämmän työnjaon, jossa perustason tuki sijoittuu johdonmukaisesti sosiaalihuoltoon ja lastensuojelu rajautuu viimesijaiseksi erityiseksi suojeluksi.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lastensuojelun viimesijaisuuden korostaminen suhteessa muihin palveluihin on perusteltua ja tarpeellista. Se selkeyttää palvelujärjestelmää ja tukee tavoitetta vahvistaa perustason palveluja ensisijaisena tukena. Kokonaisuus vaikuttaa tältä osin selkeältä ja johdonmukaiselta.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Lastensuojelun asiakkuuden alkamista koskevaa sääntelyä tulisi edelleen tarkentaa. Käsitteet kuten lapsen terveyden ja kehityksen vakava vaarantuminen sekä lastensuojelun tarpeen ilmeisyys jäävät edelleen tulkinnanvaraisiksi. Samanaikaisesti lastensuojeluilmoituksen matala ilmoituskynnys säilyy, mikä johtaa siihen, että lasten asiat tulevat jatkossakin pääosin vireille lastensuojeluasioina.

Kiireellisten toimenpiteiden tarpeen arvioinnin lisäksi sosiaalityöntekijällä tulisi olla selkeä mandaatti todeta, ettei asiassa ole tullut ilmi sellaisia seikkoja, jotka osoittaisivat lastensuojelun tarvetta. Tällöin asian tulisi siirtyä selkeästi sosiaalihuoltolain mukaiseen sääntelyyn ja siellä tarkoituksenmukaiselle ammattihenkilölle.

Ehdotettu sääntely ei riittävästi selkeytä asiakkuuden alkamista. On todennäköistä, että alkuvaiheessa ohjaudutaan liian raskaisiin menettelyihin, mikä ei tue tavoitteita joustavista, oikea-aikaisista ja tarkoituksenmukaisista menettelyistä.

Tämä ei myöskään tue joustavaa ja tarkoituksenmukaista henkilöstön käyttöä, ja se voi heikentää sosiaalityöntekijäresurssien riittävyyttä tehtäviin, joissa tarvitaan nimenomaisesti heidän asiantuntemustaan.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Pykälän mukainen mahdollisuus ylittää asiakasmäärä tilapäisesti lapsen edun turvaamiseksi on perusteltu. Sen soveltaminen edellyttää kuitenkin selkeää ohjeistusta, jotta poikkeustilanteiden käyttö pysyy yhdenmukaisena eri toimijoiden välillä.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Sääntelyn 5 kohdassa korostuu liiallisesti ajatus lastensuojelun sisäisestä työparityöstä. Käytännössä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä toimii ensisijaisesti yhteistyössä laajasti eri toimijoiden sekä lapsen ja perheen verkostojen kanssa. Työpari voi tarkoituksenmukaisesti olla myös muista palveluista, kuten esimerkiksi aikuissosiaalityöstä.

Sääntelyä tulisi täsmentää siten, että se mahdollistaa joustavan ja asiakaslähtöisen moniammatillisen yhteistyön. Nykyinen kirjaus ohjaa liikaa lastensuojelun sisäiseen työskentelyyn ja voi johtaa päällekkäiseen ja tarkoituksenmukaisuuden kannalta epäoptimaaliseen palvelujärjestelmän käyttöön.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Sääntelykokonaisuus vaikuttaa pääosin selkeältä. Erityisesti lastensuojelun ja terveydenhuollon välisen vastuunjaon täsmentäminen on erittäin tarpeellista. On perusteltua, että vastuu lapsen hoidosta ja terapiasta sijoittuu siihen palvelujärjestelmän osaan, jossa on kyseinen asiantuntemus ja osaaminen.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotettu menettely nopeuttaa prosessia, mikä on perusteltua, sillä nykyinen hallinto-oikeusmenettely on käytännössä ollut hidas eikä sitä ole juurikaan hyödynnetty. Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin syytä arvioida, tulisiko päätösprosessissa hyödyntää nykyistä vahvemmin moniammatillista asiantuntemusta arvioitaessa päätöksen välttämättömyyttä, sen toteutusta sekä sitä, onko käytettävissä muita vaihtoehtoja kuin pakottavat toimenpiteet.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Kyllä

Perustelut tiiviisti

Sääntely selkeytyy merkittävästi, kun päätöksentekovaltaa koskevat säännökset on koottu yhteen pykälään. Tämä parantaa sääntelyn hahmotettavuutta ja tukee käytännön soveltamista.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotus on kannatettava, koska edunvalvojen palkkioiden ja kulukorvausten yhdenmukaistaminen lisää järjestelmän läpinäkyvyyttä, ennakoitavuutta ja yhdenvertaisuutta eri alueilla. Valtioneuvoston asetuksella säädettävät yhtenäiset perusteet voivat vähentää tulkintaeroja sekä selkeyttää kustannusten hallintaa ja korvauskäytäntöjä. Samalla on kuitenkin tärkeää varmistaa, että palkkiotaso säilyy riittävänä osaavien edunvalvojen saatavuuden turvaamiseksi ja että vaativat tehtävät huomioidaan korvausperusteissa

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Luvun 5 säännökset lapsen osallisuudesta ovat kannatettavia ja tukevat lapsen oikeuksien toteutumista. Lapsen mahdollisuutta saada tietoa, tulla kuulluksi ja osallistua itseään koskevien asioiden käsittelyyn on perusteltua vahvistaa koko asiakasprosessin ajan.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Luvun 6 menettelysäännökset ovat selkeitä ja kannatettavia. Ne vahvistavat osallisuutta ja asiakkaan oikeusturvaa, mikä on tärkeää lapsen ja hänen läheistensä näkökulmasta. Suunnitelmallinen työskentely sekä lapsen että perheen oikeusturvan varmistaminen ovat keskeinen osa lastensuojelua ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työtä.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Avohuoltoa koskevat ehdotukset ovat pääosin kannatettavia. Sosiaalityön ensisijaisuuden korostaminen ja avohuollon tarkoitus on selkeästi sanoitettu: vaikuttaa lapsen kasvuolosuhteisiin ja ehkäistä sijoituksia.

Tämä tukee lapsen kasvua omassa elinympäristössä, mutta ei saa viivästyttää lapsen tarvitsemaa vahvempaa suojelua silloin, kun siihen on tarve. Lapsen edun tulee säilyä keskiössä kaikissa prosessin vaiheissa.

Ehdotetusta 42 §:stä halutaan kuitenkin huomauttaa, että toimeentulon ja asumisen turvaaminen tulisi ensisijaisesti hoitaa peruspalveluissa, jotta ne eivät siirry tarpeettomasti lastensuojeluun. Lastensuojelun roolin tulee säilyä viimesijaisena turvana tilanteissa, joissa muut keinot eivät riitä turvaamaan lapsen kasvua, kehitystä ja suojelua.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus on kannatettava. Kiireellisen sijoituksen tarkoituksena on turvata lapsen välitön suojelu, minkä vuoksi myös sijoituksen jatkamisen perusteet on perusteltua arvioida mahdollisimman nopeasti. Määräajan lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen vahvistaa lapsen oikeusturvaa, vähentää epävarmuutta ja edistää lapsen tilanteen nopeaa selvittämistä.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Huostaanottoa koskevat säännökset ovat kannatettavia. Pykälät ovat selkeitä ja johdonmukaisia, ja ne korostavat huostaanoton viimesijaisuutta sekä lapsen edun ensisijaisuutta päätöksenteossa.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Valvontaa koskevat ehdotukset ovat kannatettavia. Sääntely tekee valvonnasta aiempaa selkeämpää, systemaattisempaa ja velvoittavampaa, erityisesti vastuunjaon, viranomaisten välisen yhteistyön ja ilmoitusmenettelyjen osalta.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoido): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Henkilöstömitoituksen täsmentäminen ja lasten yksilöllisten tarpeiden parempi huomiointi on kannatettavaa. Mitoituksen sitominen ensisijaisesti lasten määrään ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista, sillä sijaishuollon vaatavuus määräytyy lasten tuen tarpeiden mukaan.

Riittävä henkilöstö on edellytys turvallisten ja jatkuvien ihmissuhteiden rakentumiselle. Liian niukka mitoitus heikentää työn laatua ja vaarantaa lasten yksilöllisen tuen toteutumisen.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Turvahenkilöä koskevaa sääntelyä ei voida pitää käytännön työn näkökulmasta toimivana. Sijaishuollon arki perustuu kokonaisvaltaiseen hoitoon, kasvatukseen ja luottamuksellisiin suhteisiin, joihin erillinen turvahenkilö tuo korostunutta valvonnan ja kontrollin kokemusta sekä heikentää kodinomaista ilmapiiriä. Tämä haittaa lapsen kuntoutumista ja luottamuksen rakentumista aikuisiin.

Turvahenkilön rooli aiheuttaa lisäksi epäselvyyttä siitä, keneltä lapsi saa tukea eri tilanteissa. On perusteltua arvioida myös riskiä siitä, lisääkö erillinen turvahenkilö rajoitustoimenpiteiden käyttöä, vaikka niiden tulisi olla viimesijaisia.

Lastensuojeluyksikön turvallisuuden tulee ensisijaisesti perustua henkilöstön osaamiseen, riittävään mitoitukseen, toimiviin työmenetelmiin ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Mahdollisten erityisten turvallisuusjärjestelyjen tulee olla tarkkaan perusteltuja, tilapäisiä ja lapsen edun mukaisia.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

Yhteydenpidon rajoittamista koskevien säännösten täsmentäminen on kannatettavaa, erityisesti siltä osin, että rajoittaminen voi kohdistua myös lapsen hyvinvointia vaarantaviin henkilöihin tämän laajemman sosiaalisen verkoston piirissä. Tämä vahvistaa lastensuojelun mahdollisuuksia suojella haavoittuvassa asemassa olevia lapsia.

Myös mahdollisuus puuttua tilanteisiin, joissa lapsi ei vapaaehtoisesti luovuta hallussaan olevia haitallisia aineita tai esineitä, on perusteltu lapsen sekä muiden sijaishuoltoyksikössä olevien turvallisuuden näkökulmasta.

Henkilötarkastusten toteuttamisen tulee kuitenkin perustua selkeisiin menettelyihin, riittävään henkilöstön koulutukseen sekä asiakasta kunnioittaviin toimintatapoihin.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Jälkihuoltoa koskeva sääntely on pääosin toimivaa. Kohta, jonka mukaan lapsella ja nuorella on oikeus jälkihuoltoon myös silloin, kun hän on sosiaalihuollon asiakkaana ilman lastensuojelun asiakkuutta, jää kuitenkin epäselväksi ja vaatii tarkempaa täsmentämistä soveltamiskäytännön näkökulmasta.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantumista koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Esityksen taloudelliset vaikutukset muodostuvat maltillisista säästöistä, joita tavoitellaan palvelurakennetta keventämällä ja painopistettä perustason palveluihin siirtämällä. Samalla uudistus lisää hyvinvointialueiden velvoitteita, mikä voi osin kasvattaa hallinnollisia ja henkilöstökustannuksia.

Rakennemuutos jää kuitenkin osittain keskeneräiseksi, ja ehdotukseen sisältyy useita kohtia, jotka jäävät epäselviksi eivätkä riittävästi tue tarvittavien toimintatapamuutosten toteutumista käytännössä.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

-

27. Vapaamuotoiset huomiot

-

Lindvall Maria
Pohjanmaan hyvinvointialue